

Fasora, Lukáš

Inocenc Arnošt Bláha

In: Fasora, Lukáš; Čermin, Jan; Čerminová, Jana; Hanuš, Jiří; Málíková, Michaela. *Sto tváří, sto příběhů : vybrané osobnosti v dějinách Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*. Vydání první Masarykova univerzita, 2020, pp. 28-31

ISBN 978-80-210-9382-9; ISBN 978-80-210-9605-9 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/143062>

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Inocenc Arnošt Bláha

Národnost: česká

Datum narození: 28. července 1879

Místo narození: Krasoňov u Humpolce

Datum úmrtí: 25. dubna 1960

Místo úmrtí: Brno

Sociální zařazení: Narodil se jako druhé dítě ze šesti v rodině řídícího učitele. Absolvoval gymnázium v Pelhřimově a v roce 1897 na přání rodičů, z důvodu zájmu o teologii a v neposlední řadě ze sociálních důvodů nastoupil do bohosloveckého semináře v Hradci Králové. Zde se dostal do kontaktu s hnutím katolické moderny a od roku 1899 sám přispíval do časopisu *Nový život*; zapojil se zvláště do debaty o příčinách nízké kvality katolické literatury. V létě 1899 se navzdory explicitnímu zákazu zúčastnil sjezdu katolických modernistů na Velehradě. Jeho tehdy vcelku umírněné kritické názory na atmosféru v římskokatolické církvi a na chování episkopátu byly poněkud zveličeny v kontextu tehdejší antimodernistické hysterie mezi částí představitelů církve. V létě 1899 byl za trest vyloučen ze všech bohosloveckých seminářů v monarchii. Po podobných případech lačnil pokrokářský tisk, hledající záminky k útokům na tzv. klerikály v katolické církvi, který také Bláhovi přisoudil přezdívku „nový Havlíček“. Bláha sám se ovšem zdráhal postavit do čela antiklerikálních, a už vůbec ne antireligiózních kampaní, i když vystoupil z církve a stal se bezvěrcem. S manželkou Eliškou, rozenou Sedláčkovou, měl děti Aleše, Danu a Soňu.

Akademické působení

V roce 1899 zahájil Bláha studia filozofie na univerzitě ve Vídni. Pro jeho změnu zaměření z teologie na transdisciplinárně chápanou filozofii, sociologii, etiku, psychologii a pedagogiku mělo studium v metropoli říše zásadní význam. Již ve Vídni se začal zajímat o otázky lidovému, zvláště s ohledem na poměry v komunitě vídeňských Čechů. Na podzim roku 1900 přešel Bláha na pražskou filozofickou fakultu, kde sice formálně studoval němčinu a francouzštinu, ale zapisoval si mnoho přednášek z oborů výše zmíněných. K některým výrazným přednášejícím se silně přimkl, např. po vzoru Jaroslava Vrchlického nosil několik let neobvykle dlouhé vlasy; k Tomáši Masarykovi naopak zpočátku pociťoval nechuť až averzi, teprve později přistoupil na jeho pojetí praktické filozofie, začal se zapojovat do debat v kroužku realistů a stal se vášnivým Masarykovým příznivcem. Z dalších profesorů měli na Bláhu značný vliv František Krejčí, František Čáda a František Drtina. Na přelomu let 1902–1903 studoval v Paříži romanistiku, sociologii, politologii a psychologii; blíže se tu seznámil s pracemi Émila Durkheima, které měly podstatný vliv na jeho další vývoj jako sociologa. V té době vrcholily také jeho umělecké aktivity, napsal několik básní, povídek a román *Liduška*, literárním jazykem se vyznačovaly i jeho vědecké texty. V letech 1903–1904 ukončil studium na Univerzitě Karlo-Ferdinandově a od roku 1904 byl ustanoven řádným profesorem na reálné škole v Novém Městě na Moravě. V letech 1908–1909 dostal povolení ke studijní dovolené, kterou strávil opět v Paříži, a patrně právě tehdy se rozhodl dále věnovat především sociologii. V roce 1910 byl ustanoven prozatímním správcem Učitelského ústavu

pro dívky v Litomyšli, který se nacházel v důsledku častých personálních změn v dezolátním stavu. Bláhovi se podařilo ústav poměrně rychle konsolidovat, ale již v roce 1911 jej i na této pozici dostihla pověst bojovného antiklerikála. Pod tlakem církevních kruhů zasáhla Zemská školní rada, Bláha se musel postu správce vzdát a vrátit se na reálku do Nového Města. V letech 1911–1912 čerpal zdravotní dovolenou, kterou využil k napsání habilitačního spisu. Práci obhájil v roce 1916 na české technice v Brně – nebyl ovšem vládou potvrzen, a nadále tedy zůstával profesorem novoměstské reálky, byť udržoval čilé styky s vědeckou komunitou v Praze a méně i v Brně. V roce 1915 absolvoval krátkou vojenskou službu, z níž byl vyreklamován kvůli oční vadě. Po skončení války požádal kvůli svým vědeckým ambicím o přeložení do Prahy. V letech 1919–1921 vyučoval na gymnáziu v Křemencově ulici v Praze, současně přednášel na technice v Brně a Právnické fakultě Masarykovy univerzity. V roce 1921 byla jeho docentura přenesena na Filozofickou fakultu MU a Bláha se do Brna i s rodinou z Nového Města přestěhoval. V témže roce byl jmenován mimořádným profesorem sociologie a v roce 1924 profesorem řádným. Na filozofické fakultě vybudoval Sociologický seminář a působil řadu let na postu jeho ředitele. V letech 1931–1932 zastával funkci děkana FF MU. V roce 1939 byl pozice na fakultě zbaven a odeslán na nucenou dovolenou, v roce 1942 byl převeden do trvalé výslužby. K jeho reaktivaci došlo v roce 1945 a Bláha se hned intenzivně zapojil do debaty o reformě vysokoškolského vzdělávání v Československu. Zasadil se zvláště o zřízení fakult orientovaných na sociální vědy, ve vedení státu však převážil názor, že prioritu má ustavení pedagogických fakult. Bláha kritizoval jejich koncept kvůli absenci sociologického a etického vzdělávání – ani zde se jeho názor neprosadil. Úspěšný byl až ve věci zřízení Vysoké školy sociální v roce 1947 a v letech 1947–1948 byl jejím rektorem. Bláhovu kariéru ukončil komunistický převrat v roce 1948, po němž byl kritizován jako typicky buržoazní vysokoškolský pedagog a vystaven různým ústrkům. V roce 1949 penzionován a v roce 1950 zbaven posledních čestných funkcí na vysokých školách. Do své smrti žil Bláha v soukromí a připravoval k vydání dílo s názvem *Sociologie*, považované dnes za Bláhův stěžejní počín. Práce vyšla posmrtně v roce 1968 a Bláha tak vlastně jejím prostřednictvím zasáhl do debaty o obnovení sociologie – označované stalinisty za buržoazní vědu.

Veřejná činnost

Bláhovým vědeckým specifickým a profilovým znakem tzv. brněnské sociologické školy, jejímž byl zakladatelem a hlavním představitelem, bylo těsné propojení výzkumné a veřejné práce. Bláha k aplikačnímu pojetí vědy inklinoval již od vysokoškolských studií, což zesílilo během působení v Novém Městě a v Litomyšli a nejvíce pak v Brně. Sociologické výzkumy se v jeho pojetí měly stát základem a praktickým návrhem k řešení společenských problémů, které nahlížel z transdisciplinární perspektivy jako téma etiky, psychologie, pedagogiky a filozofie. Bláhovy vědecké texty mají daleko k čistému vědění shromažďovanému a chráněnému pro sebe samo, jde o silně angažovaná vystoupení s politickým podtextem, byť důkladně opřena o terénní výzkum. Tento přístup, podle mnohých velmi blízký moralizujícímu kázání, nevyhovoval některým jeho kolegům na FF MU, zejména Arnu Novákovi, ani pražskému sociologickému kroužku kolem Josefa Krále.

Zaměření výzkumů signalizovalo Bláhův systematický a hluboký zájem zvláště o sociální otázky, tj. otázky sociálního profilu dělnictva, rolnictva, inteligence. Byl tuzemskou autoritou v problematice sociologie dětství a rodiny, zabýval se tématem náboženství nebo vlivu masových médií z hlediska sociologie. Bláhovým

velkým přínosem české vědě bylo založení *Sociologické revue* v roce 1930; časopis se poměrně rychle stal základní platformou pro dění v oboru a získal zahraniční renomé. Mezi Bláhovy následovníky patřili např. Bruno Zwicker nebo Bedřich Václavek, často šlo o politicky aktivní osobnosti levicového smýšlení se zájmem o sociální problematiku. Mimořádných rozměrů dosáhla Bláhova činnost v oblasti popularizace vědy a osvěty. Již v době působení v Novém Městě přednesl v regionu Českomoravské vrchoviny na 900 veřejných přednášek, v době zaměstnání v Brně více než 500. V roce 1925 spoluzaložil Masarykovu sociologickou společnost a stal se jejím místopředsedou.

Bláha opakovaně vystupoval i v ryze politických debatách, hlásil se k politice Hradu a jemu blízkých politických sil, podílel se také na sestavování jejich volebních programů. Větší elán u něj v tomto smyslu zaznamenáváme spíše ve 20. letech, v následující dekádě se více zaměřoval na oblast vědeckou. V důsledku svých politických postojů a horlivosti v jejich zastávání byl snadným terčem kritiků politiky T. G. Masaryka a Edvarda Beneše a po zhroucení režimu tzv. první republiky v roce 1938 se stala jeho osobní situace překerní. Po okupaci českých zemí nacisty náležel mezi profesory MU, kteří byli od počátku pečlivě sledováni gestapem, byl podroben sérii výslechů, jež se podepsaly na jeho duševním zdraví. Nebyl sice během války delší dobu zadržován, nacistická perzekuce se ale dotkla mnoha lidí v jeho blízkém okolí. V letech 1945–1947 se Bláha vrátil k veřejné činnosti, byl autorem části programu Ústřední rady odborů, jeho statečnost za okupace byla oceněna vyznamenáním. Po převratu roku 1948 se Bláha stal pro komunistický režim mezi osobnostmi vědy významným, téměř exemplárním terčem. Na důkladné likvidaci jeho kariéry měly patrně zájem nejvyšší kruhy kolem ministra Zdeňka Nejedlého.

Evaluace

Sociolog a etik. Jeden z neznámějších a nejvíce viditelných profesorů Masarykovy univerzity v jejích dějinách, výrazná postava meziválečného společenského života. Osobnost se silným poselstvím humanismu a demokracie stála na pozicích těsného propojení vědecké a veřejné práce i se všemi rozpory, které tato vazba přinášela.

Výběr z díla

Město: Sociologická studie (1914)

Mravní výchova se stanoviska sociologického (1921)

Filosofie mravnosti (1922)

K psychologii doby: Kniha studií (1922)

Současné názory mravní (1923)

Základy mravnosti (1923)

Sociologie sedláka a dělníka (1925, 1937)

Problémy lidové výchovy: Její pojem, úkoly a předpoklady (1927)

Sociologie dětství (1927, 1930, 1948)

O laický základ mravní výchovy (1929)

Dnešní krise rodinného života (1933, 1941, 1947)

Sociologie inteligence (1937)
Vědecká morálka a mravní výchova (1940)
Kultura a politika (1946, 1947)
Úkol vědy a umění v životě (1946)
Jak se dívat sociologicky na život (1947)
Ethika jako věda (1947, 1991)
Výchova k rodičovství (1947)
Sociologie (1968)

Ohlasy

A ptám-li se – dosti často – po smyslu života, připadají mi nejkrásnější odpovědi pana profesora Bláhy: „*Udělat ze sebe žádoucí dar pro jiné, pro všechny.*“ \ [Leopold Pospíšil](#)

My studenti jsme se na jeho přednášky vždy těšili, říkávalo se jim „svátky duší“. \ [Růžena Tesařová](#)

Arnošt Bláha by zase i tu nebyl Bláhou, kdyby se byl obmezil jen na pozorování. Jeho poznatky plynuly hlavně z praxe. On je v každém spolku, v němž se dal získati pro spolupráci, hlavní silou, hlavní pákou, je krystalizačním bodem, kolem něhož se soustřeďuje veškerá činorodá síla. Nebýval předsedou, nýbrž jednatelem, a to takovým, jenž opravdu jedná. Pracoval stejně oddaně ve spolku knihovním jako v sirotčím, okrašlovacím, v Sokole atd. \ [Jaroslav Kallab](#)

Prameny a literatura

Archiv Masarykovy univerzity, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 12/223.

BOČEK, Leon (ed.). *Živá slova Arnošta Bláhy. Sborník k jeho šedesátinám*. Brno: Pokorný, 1939.

SEDLÁK, Jiří. I. A. Bláha jako pedagog. *SPFFBU*, I 28, 1994, s. 59–77.

SEDLÁK, Jiří. *Sociolog a etik I. A. Bláha jako literát*. *SPFFBU*, D 42, 1995, s. 113–121.

SEDLÁK, Jiří. *Inocenc Arnošt Bláha*. Brno: Masarykova univerzita, 1995.